

NIEUWSBRIEF

STICHTING BEHOUD JOODSE BEGRAAFPLAATS OISTERWIJK



NL-Doet

De begraafplaats ligt er weer keurig bij. Dankzij de inspanning van veel vrijwilligers die in het kader van NL-Doet op 14 en 15 maart, nu al weer voor de elfde keer, zich geweldig ingezet hebben. Naast alle voorkomende klussen zoals het ruimen van takken in het bos en het wieden van onkruid tot het schilderen van de werkruimte is er dit jaar veel aandacht besteed aan het behoud van de grafstenen. De stenen zijn schoongemaakt en geschrobd. Bij diverse stenen zijn ook de scheuren en naden in de steen opgevuld. We hebben daarvoor speciaal advies gekregen van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in Amersfoort.



Openstelling en rondleidingen

Nabestaanden en familie kunnen de begraafplaats altijd op afspraak bezoeken.

Iedere vrijdag van 1 mei tot 1 oktober is de begraafplaats vrij toegankelijk van 10.00 tot 16.00 uur. Gastheren en gastvrouwen ontvangen u graag. Er is informatiemateriaal aanwezig. Mannen dienen een hoofddekseel te dragen. Er zijn keppeltjes aanwezig.

Zondag 27 april 2025 is de eerste rondleiding met gids over de begraafplaats. Start om 11.00 uur bij de poort aan de Hondsbegselaan. De rondleiding duurt ongeveer anderhalf uur. De kosten bedragen € 5,- pp. Op iedere laatste zondag van de maanden

Uitgave van de Stichting Behoud
Joodse Begraafplaats Oisterwijk

Jaargang 2025 nummer 2

Deze digitale nieuwsbrief wordt
verzonden aan vrienden, burens,
vrijwilligers, scholen en andere
belangstellenden.

Website van de Joodse begraaf-
plaats

<https://www.jb-oisterwijk.nl/>

info@jb-Oisterwijk.nl

Secretaris

Pater van den Elsenstraat 18
5062 CX Oisterwijk

Vrienden van de Stichting
Peter Slingerland,

penningmeester@jb-oisterwijk.nl

Rondleidingen Kees Welmers
06-55152675

Inhoud:

- NL-Doet
- Openstelling en rondleidingen
- Herdenking 4 mei
- De joodse begraafplaats tijdens de
Tweede Wereldoorlog.
- Salomon Moerel
- Netwerk Joods Erfgoed
- Nieuws
- Vrienden van
- Naambordjes
- Bezoekers

april tot en met oktober is er om 11.00 uur een rondleiding met gids. Dus op de data 27 april, 25 mei, 29 juni, 27 juli, 31 augustus, 28 september en 26 oktober.

Rondleiding scholen

In verband met de herdenkingen van de WO II, nu 80 jaar geleden beëindigd, is er voor scholen speciaal de gelegenheid de begraafplaats te bezoeken en een rondleiding mee te maken. Bijvoorbeeld rond 4 mei, de landelijke dodenherdenking. Een bezoek aan de begraafplaats is ook mogelijk voor schoolklassen die bezig zijn met een project wereldgodsdiensten of religies. Voor scholen in klasverband zijn er geen kosten aan verbonden.



Overige rondleidingen

Het is voor iedereen mogelijk een rondleiding te organiseren op elk moment. Behalve op de zaterdag, de sabbat. Of dat nu een bedrijf is, of particulieren of toeristen of een familiedag, iedereen is welkom. Een afspraak kunt u maken via 06-55152675.

Herdenking 4 mei

Op 4 mei herdenken we, ook in Oisterwijk, dat het 80 jaar geleden is dat de wapens werden neergelegd. Duitsland gaf zich over. Voor veel mensen was de oorlog een verschrikkelijke tijd. Oisterwijk was al een half jaar eerder bevrijd. Bij de bevrijding werden achttien inwoners van Oisterwijk gedood waaronder kinderen van drie en twaalf jaar oud. Acht Schotse militairen stierven die dag. In de week ervoor sneuvelden elf geallieerden. Aan Duitse zijde sneuvelden vijftien militairen. In de oorlog zijn 23 Joden uit Oisterwijk gedeporteerd en vermoord in vernietigingskampen. In deze nieuwsbrief leest u over de begraafplaats van de Joden, tijdens en na de oorlog.

De Joodse Begraafplaats tijdens de Tweede Wereldoorlog

De vijf jaren van de Tweede Wereldoorlog waren vooral voor de Joodse bevolking een zware periode. Al snel na de inval van de Duitsers krijgen Joden in toenemende mate te maken met beperkingen van hun vrijheden en hun rechten. Vanaf mei 1942 moeten Joden een Jodenster dragen. Dat is de opmaat naar de enkele maanden later gestarte deportaties, ook in Oisterwijk.

Tijdens de eerste oorlogsjaren gaat het begraven op de Joodse Begraafplaats gewoon door. In totaal zeven personen zijn er in deze periode begraven. Drie van hen worden hieronder genoemd.

Alexander van Oss

Alexander was bestuurslid van de Joodse Begraafplaats. Hij is de eerste persoon die na het uitbreken van de oorlog hier begraven is. Alexander was slager en had zijn "Vleeschhouwerij" op de hoek van de Lind en de Burgemeester Verwielstraat. Zijn weduwe, Sara Haas, wordt in 1943 opgepakt en via Kamp Westerbork gedeporteerd naar Sobibor. Na aankomst daar wordt zij meteen vermoord. In 2021 is voor Sara Van Oss-Haas een struikelsteen geplaatst voor de voormalige slagerij aan de Lind. Struikelstenen zijn kubusvormige stenen van 10 x 10 cm met aan de bovenkant een messingplaatje waarin naam, jaar van deportatie en plaats en datum van overlijden zijn gestanst.

Heinrich Strauss

Heinrich was een garefabrikant uit Wenen. Na de Kristalnacht in november 1938, vlucht hij samen met zijn echtgenote Blanca Batscha naar Nederland. Na de nodige omzwervingen komen zij in augustus 1941 in de Kerkstraat in Oisterwijk te wonen. Heinrich Strauss woont er nog maar twee maanden als hij plotseling komt te overlijden. Hij krijgt zijn laatste rustplek op de Joodse Begraafplaats. Zijn weduwe, Blanca Strauss-Batscha, wordt ruim een jaar na het overlijden van haar man opgepakt en via Westerbork naar Auschwitz gedeporteerd. In 1943 wordt zij daar in de gaskamer om het leven gebracht. Voor de woning aan de Kerkstraat 33 is in 2021 voor Blanca Strauss-Batscha een struikelsteen geplaatst.

Maier Weinheimer



Maier was bankdirecteur in Aschaffenburg, een plaatsje in de omgeving van Frankfurt am Main. Samen met Meda Liebman, zijn echtgenote, wil hij naar Amerika emigreren. Omdat dit niet lukt, besluiten ze in maart 1939 naar Nederland te vluchten. Na diverse verblijfplaatsen arriveren ze in mei 1941 in Oisterwijk. Nog geen jaar later overlijdt Maier Weinheimer in 1942 aan de gevolgen van een hartaandoening. Hij wordt begraven op de Joodse Begraafplaats naast het graf van Heinrich Strauss. Beide graven hebben eenzelfde, afwijkende, grafsteen. Zijn vrouw overleeft de oorlog en vestigt zich in 1946 in de Verenigde Staten waar zij in 1953 overlijdt.

Gedurende de tweede helft van de oorlog worden er in Oisterwijk geen mensen meer begraven. Ook de eerste jaren na de bevrijding vinden er geen begrafenissen plaats. Niet vreemd als je bedenkt dat slechts een kwart van de Joden de oorlog heeft overleefd of zijn gevlucht.

In Oisterwijk liggen veel Joden begraven waarvan het nageslacht is omgekomen in vernietigingskampen.

Zo is daar de vleeschhouwer Philip Hakkert (1780-1858). Op de Joodse begraafplaats liggen negen nakomelingen en drie aangetrouwde familieleden begraven. Minimaal 43 andere nakomelingen en 21 aangetrouwde familieleden van deze Philip Hakkert, dus in totaal 64 personen, hebben nooit een graf gekregen omdat zij in de vernietigingskampen om het leven zijn gebracht.

Een ander voorbeeld is de slagter Salomon Gersons (1780-1858). Twaalf nakomelingen van hem en zes aangetrouwde familieleden liggen ook in Oisterwijk begraven. Dat geldt niet voor 34 andere nakomelingen en vijftien aangetrouwde familieleden van Salomon Gersons. Deze 49 personen zijn door de nazi's vermoord.

De twee voorbeelden zijn aan te vullen met vergelijkbare verhalen van andere in Oisterwijk begraven Joden.

Joden die de Tweede Wereldoorlog hebben overleefd.

Familie De Vries

Drie ongehuwde leden van de familie De Vries, Hartog Jacob (1880-1953) en zijn zusters Sybilla (1886-1960) en Eveline (1885-1972), hebben de oorlog overleefd dankzij de onderduik. Zij hebben in Tilburg ondergedoken gezeten bij hun gemengd gehuwde zus Maria Sara en haar echtgenoot Leendert van de Pas. De drie ongehuwde leden van de familie De Vries liggen naast elkaar begraven in Oisterwijk.

Familie Van Oss

Vier leden van de familie Van Oss die de oorlog hebben overleefd, liggen ook naast elkaar begraven.



Jacob van Oss (1910-1987), was de oudste zoon van de eerder genoemde Alexander van Oss. Jacob was officier in het Nederlandse leger. Na de capitulatie is hij gedemobiliseerd. In mei 1942, dus nog voordat de deportaties van Joden zijn gestart, moeten alle Nederlandse officieren zich bij de Duitsers melden. Zij worden vervolgens gevangengezet in krijgsgevangenkamp Stanislau, een plaats in het zuidwesten van de Oekraïne. Dankzij zijn krijgsgevangenschap heeft Jacob van Oss de oorlog overleefd. Na de bevrijding komt hij weer terug in Nederland en woont tot aan zijn dood in 1987 in Amsterdam. Jacob wordt in Oisterwijk begraven waar ook zijn familie begraven ligt.

Robert van Oss (1914-1978), ook een zoon van de eerder genoemde Alexander van Oss, trouwt veertien dagen na de inval van de Duitsers met Ruth de Levie (1915-1975). Wanneer zijn vader twee maanden later plotseling overlijdt, neemt Robert de slagerij over. Naarmate de oorlogsjaren verstrijken worden de omstandigheden voor Joden als Robert en Ruth steeds slechter. Zij besluiten om naar het neutrale Zwitserland te vluchten. Na een avontuurlijke reis waarbij zij eerst

nog een keer vanuit Zwitserland worden teruggestuurd naar Frankrijk, vinden ze uiteindelijk toch een schuilplaats in Zwitserland. In december 1944 wordt daar hun dochter Marijke geboren. Na de capitulatie van de Duitsers arriveert het gezin op 1 augustus 1945 weer in Oisterwijk. In 1946 heropent Robert de slagerij op de hoek van de Lind en de Burgemeester Verwielstraat. Evenals zijn vader en zijn grootvader is Robert beheerder en bestuurder van de begraafplaats in Oisterwijk.

De in Zwitserland geboren dochter Marijke van Oss (1944-2023) woont na haar trouwen met Hans Wageenaar in Vught en 's-Hertogenbosch. Na het overlijden van haar vader in 1978 wordt Marijke bestuurder van de "Vereniging Israëlitische begraafplaats Oisterwijk". Bijna tot aan haar overlijden blijft Marijke betrokken bij de begraafplaats in Oisterwijk. Zij ligt naast haar oom Jacob en haar ouders begraven. Deze vier leden van de familie Van Oss hebben de oorlog overleefd dankzij bijzondere omstandigheden.

Familie Moerel

Ook twee leden van de familie Moerel hebben de oorlog overleefd. Maurits Moerel (1914-1979) en Henri Moerel (1920-2012) liggen naast elkaar begraven. Hun graven liggen naast de gedenksteen voor hun vader Salomon Moerel (zie kader blz.5) en hun zuster Caroline. Vader Salomon Moerel is lid van de Joodse Raad en heeft aanvankelijk een Sperre. Maar uiteindelijk moeten ook hij en zijn vrouw en zonen onderduiken. De zonen Maurits en Henri zitten samen op verschillende plaatsen ondergedoken. Zij zitten op een gegeven moment vlak bij het adres waar hun vader ondergedoken zit. Wanneer deze op 12 augustus 1944 wordt opgepakt, worden de broers door het lawaai gewaarschuwd en kunnen op tijd vluchten naar de slagerij van de buren, waar zij zich in de grote vriezer verstoppen. Maurits en Henri hebben de oorlog overleefd. Maurits woont tot aan zijn overlijden in Oisterwijk en had een topfunctie binnen de KVL. Henri begon na de oorlog als apothekersassistent.

Henri Moerel heeft de Henri Moerel Foundation (HMF) opgericht, ter nagedachtenis aan zijn in de oorlog vermoorde vader Salomon Moerel. De familie Moerel was een harmonieus gezin met sterke morele waarden, zoals eerder de behoeften van andere, onfortuinlijke mensen vervullen dan de eigen behoeften. Muziek speelde een belangrijke rol binnen de familie Moerel. Dit vind je terug in de missie van de HMF. Jonge musici

worden ondersteund. Zo heeft de HMF bijzondere muziekinstrumenten aangeschaft en deze uitgeleend aan talentvolle musici. Ook het behoud van Joods Cultureel Erfgoed wordt ondersteund. De nieuwe poort op de Joodse begraafplaats in Oisterwijk is hiervan een mooi voorbeeld.

In de tachtig jaar na de Tweede Wereldoorlog zijn in totaal elf personen begraven in Oisterwijk. In de tachtig jaar voorafgaand aan de oorlog, dus vanaf 1860 tot 1940, zijn er in totaal 121 personen in Oisterwijk begraven. Een enorm verschil. De gevolgen van de Tweede Wereldoorlog vormen hiervoor natuurlijk de belangrijkste verklaring.



Salomon Moerel

Nieuw Netwerk Joods Erfgoed.

Op 27 november 2024 is het Netwerk Joods Erfgoed opgericht tijdens een bijeenkomst in het Holocaustmuseum in Amsterdam. De bijeenkomst is georganiseerd door de Universiteit van Amsterdam en het Joods Cultureel Kwartier. Het netwerk is bedoeld om de krachten van de verschillende lokale joods-erfgoedstichtingen, beheersorganisaties van

Salomon Maurits Moerel (1877-1944)

Salomon Moerel is in 1877 in Breda geboren als oudste in een gezin met zeven kinderen. Hij gaat geneeskunde studeren in Utrecht. In 1907, het jaar van zijn afstuderen, vestigt hij zich als huisarts in de Tuinstraat 85 te Tilburg. Een jaar later, in 1908, trouwt hij met Adèle Wolff (1886 – 1939). Salomon en Adèle krijgen drie kinderen: Caroline, Maurits en Henri.

Salomon heeft veel Joodse patiënten in zijn praktijk. Tot 1936 is hij de enige Joodse huisarts in Tilburg. Naast patiëntenzorg is Salomon ook actief binnen de kring Tilburg e.o. van de Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst.

In 1939 sterft zijn echtgenote Adèle Wolff. Zij wordt begraven op de Joodse begraafplaats in Tilburg.

Na het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog krijgen Joden met steeds meer beperkende maatregelen te maken. Vanaf 1 mei 1941 mogen Joodse artsen alleen nog maar Joodse patiënten behandelen. Dat geldt dus ook voor Salomon Moerel. In 1942 trouwt Salomon met zijn huisvrouw Clara Visser.

Tijdens de oorlogsjaren is Salomon penningmeester van de Nederlands-israëlitische Gemeente Tilburg. Daarnaast is hij lid van de medische- en schooldienst van de Joodse Raad. Hierdoor krijgen hij en zijn gezin een voorlopige vrijstelling van deportatie. Wanneer in april 1943 de laatste Joden vanuit Tilburg worden gedeporteerd besluiten Salomon en zijn vrouw onder te duiken. Tot hun arrestatie op 12 augustus 1944 zitten zij op verschillende adressen ondergedoken. Via Kamp Vught en Kamp Westerbork zijn zij met het laatste transport naar Auschwitz gedeporteerd en daar bij aankomst op 6 september 1944 vermoord.

Dochter Caroline is in oktober 1942 als 'patiënte' opgenomen in het Joods Psychiatrische ziekenhuis Het Apeldoornsche Bos, in de verwachting dat ze daar veilig zou zijn. In januari 1943 worden echter bijna alle 1300 patiënten en personeelsleden opgepakt en gedeporteerd naar Auschwitz en daar bij aankomst vermoord. Caroline is één van hen.

synagogen, begraafplaatsen en ander Joods erfgoed en ieder die zich met Joods erfgoed bezighoudt, te verenigen. Het Netwerk Joods Erfgoed wordt ondersteund door het Joods Cultureel Kwartier (prof. Emile Schrijver) en de vakgroep Joodse Studies van de Universiteit van Amsterdam (prof. Bart Wallet). De Stichting Behoud Joodse begraafplaats Oisterwijk is lid geworden van het Netwerk.

In een regelmatig verzonden nieuwsbrief zal alle relevante informatie worden gedeeld rond beheer, educatie en (her)bestemming van Joods erfgoed. Elk jaar zal er een Netwerkdag Joods Erfgoed georganiseerd worden, met input van experts, uitwisseling van ideeën en praktische workshops. Het Netwerk Joods Erfgoed zal een centrale rol spelen in de coördinatie tussen de Europese Dag voor Joods Cultureel Erfgoed en de Monumentendag, om zo een optimale zichtbaarheid van Joods Erfgoed in Nederland te bevorderen. In Oisterwijk is het al jaren gebruikelijk om de begraafplaats op Open Monumentendag open te stellen voor bezoekers. Dit jaar valt Open Monumentendag op zondag 14 september 2025.

Nieuws

Op de website www.jb-oisterwijk.nl staan nog meer nieuwsitems:

- Afscheid Jaap Germans
- NL-Doet 2025
- Familiegeschiedenissen
- Vrijwilligers zorgen voor onderhoud
- Oktober maand van de geschiedenis
- Open Monumentendag 2024
- Eerste Nieuwe vriend ingeschreven
- Herstel dak metaheerhuisje
- Nieuw hekwerk
- Namen en nummers

Ook kunt u nieuwsbrief nr 1 nog eens bekijken.

Vriend worden.

De Stichting Behoud Joodse Begraafplaats Oisterwijk is een vrijwilligersorganisatie die zich inzet voor de instandhouding en openstelling van deze monumentale begraafplaats. De stichting is ondermeer afhankelijk van donaties, giften en opbrengsten van rondleidingen. Vrienden ondersteunen de stichting hierbij financieel. Vanaf € 25,00 per jaar wordt u al vriend. U kunt uw bijdrage over maken op Raborekening NL35 RABO 0144 0193 02 t.n.v. Stichting Behoud Joodse Begraafplaats Oisterwijk. U kunt zich ook opgeven bij Peter Slingerland via penningmeester@jb-oisterwijk.nl

Als Vriend

- Steunt u de Stichting
- Bent u welkom op zondag 18 mei om 14.00 uur voor een vrienden-rondleiding met gids. Introducees zijn welkom
- Krijgt u twee keer per jaar een nieuwsbrief



Naambordjes herinneren aan de slachtoffers van de Holocaust

Tijdens de oorlogsjaren zijn 23 Joden die in Oisterwijk woonden of ondergedoken zaten door de Duitsers opgepakt en uiteindelijk gedeporteerd naar en vermoord in de vernietigingskampen in Duitsland en Polen. Voor deze 23 slachtoffers van de Holocaust zijn in 2019 en 2021 struikelstenen geplaatst voor de huizen waar deze Joden het laatst woonden.

In 2024 is er vanuit Oisterwijk meegewerkt aan het provinciale project Namen en Nummers. Voor de bovengenoemde 23 Joodse slachtoffers zijn naambordjes gemaakt door nabestaanden, huidige bewoners van de huizen waar deze slachtoffers voor het laatst woonden en door kinderen van basisschool De Tovervogel.

Op 4 mei tijdens de Dodenherdenking zijn deze naambordjes geplaatst bij het bevrijdingsmonument aan de Gemullehoekenweg. Tijdens een provinciale herdenking van de Holocaust op 1 september 2024 zijn deze 23 naambordjes, samen met meer dan duizend andere naambordjes uit heel de provincie Brabant, geplaatst in een tijdelijk provinciaal herdenkingsmonument.

Inmiddels zijn de naambordjes weer terug in Oisterwijk en hebben ze een plek gekregen in het metaheerhuisje op de Joodse begraafplaats als aandenken aan de vermoorde 23 Joden uit de Oisterwijkse gemeenschap.



Bezoekers

In 2024 hebben in totaal 834 personen de begraafplaats bezocht. Er hebben 286 (210 in 2023) mensen deelgenomen aan een rondleiding met een gids. Tijdens evenementen zoals Open Monumentendag en Tour de la Moer kwamen 376 (164) mensen een kijkje nemen. Gedurende de overige openingstijden zoals de vrijdagen hebben 172 (146) mensen de begraafplaats bezocht.

Dank voor uw belangstelling

